

Stane Granda

POSKUS ORGANIZIRANJA SLOVENSKE LJUBLJANSKE OBČNE BANKE (1872)

Referat na posvetovanju o zgodovini denarstva in bančništva na Slovenskem. Ljubljana, 11. in 12. decembra 1984.

Govoriti o slovenskem bančništvu v obravnavanem času in prostoru v nobnem primeru ne pomeni pristajati na tezo, da sta pri nas obstajali dve ločeni ekonomiji: slovenska in nemška. Označevanje neke gospodarske dejavnosti z nacionalno oznako pomeni v konkretnem primeru opozoriti na zavestna prizadevanja slovenske politike, da bi obstoječim institucijam postavila ob bok nove ustanove, ki bi s poudarjanjem slovenstva tudi na ekonomskem področju podprle boj slovenskega naroda za popolno emancipacijo. V začetku druge polovice 19. stoletja so na našem ozemlju bančne posle še vedno opravljali nekateri trgovci, v Ljubljani tudi Kranjska hranilnica in podružnica Avstrijske nacionalne banke, ki je začela z delom 1856, vendar obe le v zelo majhni meri. 1867 je bila ustanovljena Ljubljanska obrtna banka, ki se je 1872 združila s Štajersko eskomptno banko iz Gradca, ko je ta tega leta odprla v Ljubljani svojo podružnico. Dokaj razvito je bilo bančništvo tudi v Trstu. V Celovcu in Gorici, kot kaže, pravih samostojnih bank ni bilo. Nastanek Ljubljanske obrtne banke, njena fuzija, pa tudi ustanovitev Kranjske eskomptne družbe 1876 pa dokazujejo, da je bilo takratno gospodarstvo v slovenski prestolnici že toliko razvito, da je pravi bančni zavod nujno potrebovalo.¹

Omenjanje sedemdesetih let preteklega stoletja pri mnogih sproža vprašanje, ali gre pri takratnem ustanavljanju bančnih ustanov pri nas predvsem za odmev znanega Gründungsfiebra in z njim povezanih špekulacij ali pa za odraz gospodarskega razvoja in z njim zvezanih potreb. Nedvomno so splošni avstrijski gospodarski tokovi segali tudi k nam, saj je bila Cislajtanija enoten gospodarski prostor, vendar ti vplivi ne bi mogli vplivati na kapitale, če teh ne bi bilo. Upam si trditi, da je obdobje mrzličnega ustanavljanja delniških družb in špekulacij vplivalo predvsem na obliko in (ne)uspeh, ne pa na vsebino.

Slovenska politika druge polovice 19. stoletja na Slovenskem ni bila tako brez posluha za ekonomska vprašanja, kot to kaže prvi vtis. Dolgoletna dominacija literarnih zgodovinarjev pri obravnavanju tega obdobja, pa tudi zahteve našega časa, ki so kljub deklarativnemu izjavljanju za proučevanje celotne podobe človeka in njegovega življenja v resnici naklonjene predvsem političnim vprašanjem, pretirano zanimanje za jezikovna, literarna in estetska vprašanja, ki v zadnjem času dobiva nov zalet, vse to zamegljuje dejansko stanje. Pozornejše branje Novic, njihova uredniška politika, članki Jožefa Orla, Janeza Bleiweisa in nekaterih dopisnikov, pisanje Slovenskega naroda, zlasti članki Josipa Vošnjaka, obeh Sernecev, Ferda Kočvarja-Žavčanina, nekateri članki v nemškem časopisju, ki je izhajalo na slovenskem ozemlju, zlasti pisanje V. C. Supana, prizadevanja za izgradnjo železniškega omrežja, ekonomske zahteve na taborskem gibanju in vrsta bolj ali manj individualnih izjav kažejo, da so bila ta vprašanja še kako aktualna, še kako navzoča v diskusijah takratne družbe. Že omenjeno taborsko gibanje je nedvomno ogromno pri-

¹ Vlado Valenčič, Ljubljanska trgovina od začetka 18. do srede 19. stoletja. Zgodovinski arhiv Ljubljana, Gradivo in razprave 3, Ljubljana 1981 (zlasti od 79. strani dalje), Stane Granda, Usoda zapuščine Henrika in Etbina Henrika Čoste. Zgodovinski časopis 36, 1982, str. 100. Splošne podatke glej: Drago Potočnik, Slovensko denarništvo 1918—1938. Spominski zbornik Slovenije, Ljubljana, 1939, str. 444, Aleksander Bilimovič, Nekoliko podatkov o delniških družbah v Sloveniji. Zbornik znanstvenih razprav juridične fakultete 4, 1924/25, str. 174—212, Compass. Finannzielles Jahrbuch für Oesterreich-Ungarn 1875. Iz njega ni mogoče dobiti popolnoma jasne slike, ker manjka precej podatkov o podružnicah bank.

spevalo k porastu slovenske samozavesti, čeprav večjih praktičnih uspehov ni bilo. Verjetno je ravno slednje povzročilo preorientacijo na novo področje javnega delovanja slovenskih politikov: ekonomijo. Ugotavljali so namreč, da sta »politika in literatura« dotlej vezali nase preveč sil, da je bila borba na ekonomskem področju preveč nenačrtna. »Ne zadostuje, ljudstvo samo buditi po veselica in v čitalnicah, razgovorih na taborih itd., ker navdušenost za vsako novo idejo trpi samo nek čas, kteremu treznost sledi . . .² Ugotavljali so, da se je treba prilagoditi času, ker razvoj ne gre mimo slovenskega naroda. »Iz samo poljedelskega naroda postajajo Slovenci tudi trgovinski in obrtniški narod.«³ Tovrstna razmišljanja, ki jih zasledimo v slovenskem časopisju, zlasti v letih 1872 in 1873, torej neposredno po koncu taborskega gibanja, kažejo celo na določeno prevlado ekonomskih idej, ali bolje rečeno, na nadgrajevanje dotedanjih oblik delovanja slovenske politike. V bistvu gre za kompletiranje slovenskih prizadevanj za popolno emancipacijo Slovencev. »Z gojenjem narodnega gospodarstva polagamo zadnji kamen na zgradbo našega narodnega doma.«⁴

K tej kratki sliki idejnega razvoja je treba priložiti tudi sliko ekonomskega stanja. Žal je treba priznati, da nam na tem področju še vedno manjka pravih analiz. Iz že objavljenih del Vlada Valenčiča, Ivana Mohoriča in Jožeta Šorna, člankov v Slovenskem biografskem leksikonu, takratnega časopisja in korespondenc je razvidno, da vsi le niso bili reveži in da so mnogi obračali velike količine denarja. Seveda pa mnogi teh ljudi niso bili samo gospodarstveniki, ampak tudi politiki in ravno od njihove politične opredelitve je bila v veliki meri odvisna usoda slovenskih načrtov. Kot prvi slovenski gospodarski organizaciji moremo omeniti Prvo občno zavarovalno banko Slovenijo⁵ in Narodno tiskarno. Obe sta kot delniški družbi zrasli iz pobud, ki so imele že določeno zgodovino, realizacija pa se je začela v letu 1871. Tiskarna je bila zamišljena bolj skromno, banka Slovenija pa izredno širokopotezno. Že njen polni naslov kaže, da je hotela biti predvsem zavarovalnica. Eden izmed njenih prvih kritikov ji je že takoj oponesel, da si je s tem vzela »kaj pohleven oddelek banknih opravil«, da je dala preveč poudarka zavarovalništvu, da bo trgovini, obrti in industriji malo koristila, še zlasti, ker predvideva njen statut le eskont zanesljivih menic, dajanje kreditov na državne in industrijske vrednostne papirje in hipotečna posojila, ne pa osebni kredit, ki je na Slovenskem najbolj potreben, menil je, da bolj zasleduje interese delničarjev kot pa slovenskega naroda.⁶ Temu spoznanju se je pridružil še dejstvo, da je v Ljubljani 1872. leta odprla svojo podružnico Štajerska eskomptna banka iz Gradca, ki je bila prava banka in je »požrla« domačo obrtno banko, kar so čutili tudi kot speljevanja denarja iz slovenskih dežel. Mariborčani so ustanavljali lastno eskontno banko. V Trstu so nastajale kar tri banke (Splošna tržaška banka, Tržaško bančno društvo, Tržaško zemljiško kreditno in hranilno društvo). Hrvatje so imeli že od 1869 Hrvatsko eskomptno banko in so ustanavljali komercialno banko. Najmočnejši je bil seveda češki zgled. Čehi so že od 1869 imeli Živnostensko (obrotno) banko, 1872 pa so ustanavljali Narodno banko.⁷ Verjetno je ravno ustanavljanje te vplivalo tudi na poimenovanje slovenskih načrtov, ki tudi zahtevajo Narodno banko.⁸ Seveda tega imena ne smemo enačiti z današnjo rabo pojma »narodna banka«. Kot je bila na eni strani enotna želja po ustanovitvi take banke, pa je vladala precejšnja neenotnost glede poti, kako bi do nje prišli. Enotni so si bili, da mora biti banka velika in močna, da mora postati »veliki obrtnik« (danes bi rekli: veleindustrijalec) in »veliki trgovec slovenskega naroda«. Služila naj bi v prvi vrsti trgovini in šele nato industriji, biti mora »sebična za slovensko narodno osebinu«. Vodili naj bi jo pošteni ljudje, ne bi smela biti špekulantska, kredit bi moral biti poceni. Drugače pa so si nekateri predstavljali, naj nastane kot

² SN 6. 2. 1872.

³ SN 5. 3. 1872.

⁴ SN 4. 5. 1872.

⁵ Stane Granda, Poskus organiziranja slovenskega zavarovalništva v Ljubljani v drugi polovici 19. stoletja. Zgodovina Ljubljane, Prispevki za monografijo. Ljubljana 1984, str. 238–244.

⁶ SN 16. 3. 1872.

⁷ Compass. Finanzielles Jahrbuch für Oesterreich-Ungarn 1875.

⁸ SN 6. 2. 1872.

centralni organ malih kmečkih posojilnic in hranilnic, v kateri bodo imela svoj denar tudi razna slovenska društva, čitalnice in drugi, veliki in mali kapitalisti, da bodo lahko tudi slednji deležni »velikih bančnih podjetij«, da naj postane ustanova »naših krajcarjev in grošev«; drugi so bili za delniško družbo.⁹ Pa tudi glede te ni bilo enotnosti. Po mnenju nekaterih bi smeli delnice razpečati le v domačih krajih, tako bi zbrali 100.000 do 200.000 goldinarjev, kar bi bilo sicer bolj malo, bi pa zadoščevalo za začetek, predvsem pa bi banka ostala v narodnih rokah; drugi pa so trdili: »poskus izključenja tujega kapitala, če bi sploh mogoče bilo, je aboten«. Ne bi smeli posnemati dunajskih židovskih delniških družb in prodajati delnic po nizkem kurzu. Delnice naj bi najprej le podpisali, in če bi se pokazalo, da bodo zbrali dovolj kapitala, naj bi začeli vplačevati. Tako bi stroške ustanavljanja znižali le na nekaj sto goldinarjev, ne pa da bi bili 5.000 do 10.000 goldinarjev, ker je to na Slovenskem že kapital.¹⁰ Iz vrste teh pripomb je razvidna velika previdnost, ki je izhajala predvsem iz napak pri ustanavljanju Prve občne zavarovalne banke Slovenije. Nenazadnje je iz njih razvidna tudi bojazen glede nacionalne orientacije obstoječih kapitalov. Splošno mnenje je bilo glede tega vprašanja dejansko precej romantično in ni upoštevalo stare ljudske modrosti, da se običajno ljubezen neha pri denarju. Seveda pa je pri snovanju novih podjetij vedno potrebno nekaj drznosti, zato moramo poziviti: »naš narod je kakor nalašč za asociacije stvorjen«, v Ljubljani bo »tak zavod gotovo vse druge prekosil, ker je tukaj vedno dosti kapitala nakopičenega«, »tla v Ljubljani so dobra, treba samo početnikov«, »torej možje na posvet« gledati tudi v luči ustvarjanja potrebnega razpoloženja med ljudmi.¹¹

4. maja 1872 je Slovenski narod prinesel kratko vest, da nameravajo v Ljubljani ustanoviti »Občno slovensko banko«. Obljubili so, da bodo o ustanovitvi poročali, ko bo do nje prišlo. Ta vest je posledica tiskanega slovenskega poziva nekaterim Slovincem, naj se 5. maja zberejo ob 15. uri v dvorani ljubljanske čitalnice, kjer bodo govorili o ustanovitvi narodne banke v Ljubljani. Ta naj bi nastala zaradi nujnih narodnogospodarskih ozirov, ki zahtevajo ustanovitev slovenske banke, ker se bo z njo slovenski narod postavil na noge. »Ta za naš narod neizmerno važni namen bode mogoče doseči le s združenimi močmi, ker združitev močij, asociacija, je tirjatev našega časa. Denarne sile morajo se skupiti, da se bodo kakor kri iz srca plodonosno razlivala po vseh žilah narodnega življenja, in zato nam je ustanovitev *osrednjega narodnega denarnega zavoda* prva živa potreba. Poleg izvolitve organizacijskega odbora naj bi govorili tudi že o glavnih načelih statuta, katerega osnutek so v povzetku priložili pravilom. Lepak, datiran z 28. aprilom, so podpisali dr. Janez Bleiweis, Josip Gorup, veletrgovec iz Trsta in takrat verjetno najbogatejši Slovenec, Valentin Krisper, Ivan Vilhar in Peter Grasselli, ki tudi niso bili neveščji v poslovnem življenju.¹² Z ozirom na to, da je bila akcija dokaj dobro pripravljena, bi smeli soditi, da so jo dejansko pripravljali dlje časa, in da serija člankov v časopisju tiste dobe ni le analiza potreb. Kdo izmed podpisanih je bil glavni iniciator, je veliko vprašanje. Jasno je, da je bil Grasselli nekakšen organizacijski sekretar, sicer se ne bi v njegovi zapuščini ohranil delček arhiva. Bleiweisa so verjetno v skladu s takratnimi običaji vzeli med podpisnike vabila, da bi pritegnil čimvečji krog ljudi. Glede na to, da je bil »oče slovenskega naroda« silno previdna osebnost, smemo z veliko gotovostjo domnevati, da so bili med iniciatorji ugledni ljudje, in da je bil načrt dokaj realen.

Dejansko se je zbralo tistega dne nad 30 rodoljubov iz raznih krajev. Časopisi so poudarili, da so bili med njimi tudi štajerski in goriški Slovenci. Banka naj bi imela samo slovensko ime: Ljubljanska občna banka. Sedež naj ima v Ljubljani,

⁹ Najbolj ilustrativna so razmišljanja Ferda Kočevarja-Zavčanina v seriji člankov Slovenska narodna banka v Slovenskem narodu 1872.

¹⁰ SN 16. 3. 1872.

¹¹ SN 8. 2. 1872.

¹² Marjan Drnovšek, Arhivska zapuščina Petra Grassellija 1842–1933. Zgodovinski arhiv Ljubljana, Gradivo in razprave 6, Ljubljana 1983, str. 416–417 (odslej citiram: Drnovšek, Grasselli).

drugod pa podružnice in agente. Delovala naj bi po vsej Cislajtaniji in (če bi dobila dovoljenje) tudi na Ogrskem. Delovno področje je bilo zelo obsežno, saj so ga opisali v 17 točkah. Med njimi so hipotekarna posojila, posojila deželam in občinam, kupčevanje z raznimi vrstami vrednostnih papirjev, kupovanje deviz, kovancev in plemenitih kovin, udeležba na borznih akcijah, prevzemanje finančnih poslov za dežele, občine, korporacije, družbe in privatnike, žiro računi, depoziti vseh vrst, javne in privatne pristojbine, promet z nepremičninami, zlasti kupovanje in razkovanje posesti, ustanavljanje podjetij za javna dela, industrijska, gozdna in rudarska podjetja, pridobivanje in prodaja koncesij, nakupovanje kmetijskih pridelkov in industrijskih izdelkov in njihova prodaja, komisijiski posli, sodelovanje pri ustanavljanju podjetij raznih vrst ali pa prevzemanje njihovih likvidacij, prevzemanje poslov, ki pospešujejo poljedelstvo, trgovino, obrt in industrijo, izvoz in uvoz, prevzemanje gradenj vseh vrst, posebej železnic in drugih prometnih poti. Banka naj bi ustanavljala tudi kreditna društva. Akcijski kapital naj bi bil dva milijona goldinarjev, to je 10.000 delnic po 200 gld. Banka naj bi začela z delom, ko bi bilo podpisanih 1000 delnic (prva emisija). 5 akcij naj bi dajalo pravico do 1 glasu v glavni skupščini, ki mora biti vsako leto. Družba naj bi delovala neomejen čas. Dobiček bi delili na sledeči način: 5 % vrednosti vsega kapitala bi izločili za delničarje, 5 % cellega dobička naj bi šlo v rezervni fond. Iz čistega dobička, ki bi ga dobili z odštetenjem teh obveznosti od celotnega dobička, bi dobil 10 % upravni svet, o ostalem bi odločala skupščina.¹³ Na tem ustanovnem sestanku so podpisovali že tudi delnice: baron Anton Zois 25, dr. Janez Bleiweis 15, grof Jožef Barbo 25, dr. Ferdinand Dominkuš 5, dr. Radej 10, Rapoc 10 (oba zadnja dva le za primer, da bo na Štajerskem ustanovljena bankina filijala) Šolmajer 5, Vilhar 10, Taučar 20, Kottnig 20, Urh 5, Žuža 4, Poklukar 5, F. X. Souvan 10, Ferdinand Souvan 10, Franjo Souvan 10, Murnik 5, Mosche 5, Perenič 2, dr. Vošnjak 2, dr. Tonkli 5, Grasselli 10, Gorup 100. 23 mož je podpisalo 318 delnic, kar je predstavljalo 63.600 gld. ali dobro tretjino potrebnega akcijskega kapitala. Tem prvim sta se nekoliko kasneje priključila še Valentin Krisper, ki je podpisal 25 delnic, in R. Naglič, ki jih je podpisal 10. S tem so se počasi bližali polovici potrebne vsote.¹⁴ Izvolili so tudi odbor, ki naj dokončno izdela pravila in poskrbi za dovoljenje vlade. Vanj so bili izvoljeni: Josip Gorup, F. X. Souvan, Ivan Vilhar, Luka Taučar in državni poslanec advokat dr. Jožef Poklukar. Kakor vidimo, so bili delničarji iz Ljubljane, pa tudi iz Štajerske, Gorice in Trsta. Med njimi so bili liberalci, ožji pristaši Bleiweisa in katoliški konservativci. Vsi slovenski časopisi so ustanovitev zelo pozdravili, najtopleje in najobširneje je o njej spregovorila goriška Soča. V Gorici so malo pred tem imeli sestanek, ki ga je sklical deželni glavar Coronini, na katerem naj bi ustanovili ljudsko banko. Od približno 60 udeležencev je bilo pol Slovencev, ki pa se z italijansko polovico niso ujeli v načrtih, ker so ti želeli delniško društvo, Slovenci pa hranilnico in posojilnico. Dopisnik Soče je upal, da bo Ljubljanska občna banka odprla v Gorici svojo filijalo, kot jo je imela že Štajerska eskomptna banka, pa da bo tudi pomagala pri ustanovitvi ljudske banke, kot so si jo želeli Slovinci.¹⁵ Slovenski narod je moral svoje prvo obvestilo dopolniti, ker je bilo za banko precejšnje zanimanje in ker so morali potolažiti vodstvo in pristaše banke Slovenije. Obvestili so jih namreč, da zavarovalnici ne bodo konkurirali.¹⁶

O tem, kako je teklo nadaljnje podpisovanje delnic, ni podatkov. Zelo ilustrativna pa je vest iz začetka junija 1872, da se je zbralo v »hotelu Evropskem«¹⁷ nekoliko rodoljubov, ki so hoteli v Ljubljani ustanoviti novo hranilnico, ker s staro Kranjsko hranilnico niso bili zadovoljni. Na sestanku je k sreči prevladala zdrava pamet, saj so ugotovili, da z njo ne bodo konkurirali le nemškimi ljubljanskimi za-

¹³ Tiskan izvod statuta je ohranjen v Arhivu SR Slovenije v fondu deželne vlade v Ljubljani, reg. fasc. 34-12, spis 3831/1873 — priloge. Zahvaljujem se arhivskemu svetniku Petru Ribnikarju za učinkovito pomoč pri iskanju statuta in ostalega gradiva.

¹⁴ Drnovšek, Grasselli, str. 418.

¹⁵ Soča, 4. 5. 1872.

¹⁶ SN 9. 5. 1872.

vodom, ampak tudi ljubljanski občni banki, ki je imela v osnutku statuta tudi ustanavljanje kreditnih društev. Razšli so se z zahtevo, naj ima nova banka taka pravila, da bo obenem tudi varna in previdna hranilnica.¹⁷ Kdo je stal za to akcijo, ni znano. Ta dogodek nedvomno kaže, da je bila tovrstna aktivnost na Slovenskem precej prepuščena posameznikom in da levica pogosto ni vedela, kaj dela desnica. Nenazadnje je bilo na tržišču tudi precej akcij in mnoge so obljubljale večji in hitrejši zaslužek kot slovenske. V začetku julija je Josip Gorup prevzel garancijo za vse še ne podpisane delnice Ljubljanske občne banke.¹⁸

1. avgusta je zgoraj omenjeni organizacijski odbor vložil prošnjo na deželno vlado, ki je prošnjo z utemeljitvijo in 6 izvodi statuta poslala na Dunaj. V utemeljitvi so posebej poudarili, da je banka nujno potrebna zaradi dotedanjšega gospodarskega razvoja. Vsaka dežela, vsako večje mesto naj bi jo že imelo, le Kranjska ali točneje Ljubljana je brez nje. Filijala Štajerske eskomptne banke, ne glede na omejen delokrog, ne more nadomestiti samostojnega bančnega zavoda. S kakšnim mnenjem je deželna vlada pospremila to prošnjo na Dunaj, ni znano. Že 16. septembra je ministrstvo zahtevalo določena pojasnila in popravke. Te popravke so opravili predvsem v oktobru 1872. leta in nato dali popravljeni statut v tisk. V ponovni prošnji 11. decembra so zapisali, da se bo banka ukvarjala predvsem s krediti na premičnine, da bo tudi hranilnica in posojilnica, skratka, da bo opravljala iste posle kot druge podobne, že koncesionirane banke. Zelo podrobno so bila izdelana tudi pravila o ustanavljanju kreditnih društev. Spremenili so tudi nekaj členov in opustili nekaj osnutkov bančnih formularjev. Prošnji so priložili tudi utemeljitev k prvi prošnji. Posebej so poudarili, da so izpolnili vse zahteve ministrstva in s tem vse vzroke za odklanjanje izdaje koncesije.¹⁹ Iz nekaterih formulacij bi mogli sklepati, da se jim postopek s strani vlade ni zdel povsem korekten. Kot je razvidno iz ohranjenega pečata na tiskanem statutu, je tokrat vodil akcijo dr. Josip Poklukar.²⁰ Nato so čakali. Ustanoviteljev se je začel pollaščati nemir, sum v poštenost vlade je naraščal. V začetku marca je dobila koncesijo v Ljubljani nova delniška družba, Ljubljanska stavbna družba, ki je bila v nacionalnem pogledu mešana. Slovenski narod je s precejšnjo grenkobo zapisal, da je ta družba dobila koncesijo, da pa je slovenska banka še vedno ni. »Vse kar bi naš materijalen in duševen napredek pospešilo, na ta način vlada zavira, namestu da bi že iz zdravih državnih obzirov podpirala nas.«²¹

V začetku maja 1873 je prišlo na Dunaju do znanega borznega kraha. Vse kaže, da je ministrstvu za notranje zadeve (Auersperg-Lasserjev režim!) prišel za Ljubljansko občno banko kot naročen. Naenkrat je postalo ekspeditivno in že 16. maja izdalo sklep, da je nameravalo potem, ko bodo izpolnjene zahteve po popravkih, banko dovoliti, da pa sedaj zaradi novonastalih razmer in položaja na denarnem trgu prošnje ne more upoštevati. Ministrstvo je bilo, kot je to pri politikih navadno, kratkega spomina. Pozabilo je, da je poprej za zavrnitev potrebovalo poldrugi mesec, da pa sedaj v petih mesecih ni zmoglo poštenega odgovora. 22. maja 1873 je prizadete o tem obvestila tudi kranjska deželna vlada.²²

Reakcija Novic je bila umirjena in je bralce seznanila samo z argumenti ministrstva. Bolj ogorčen je bil Slovenski narod. Vladi je očital, da je na svojo odločitev čakala več kot štiri mesece, da je bila prošnja vložena, ko o kakršnemkoli krahu ni bilo še ne duha ne sluha. Na koncu je zastavil vprašanje: »Zakaj tačas ministrstvo pravil nij dovolilo?«²³ Ostali so seveda brez odgovora. Gotovo ga ni nihče potreboval. Laibacher Tagblatt, ki ni o naporih za ustanovitev banke prav nič poročal, je o ne-

¹⁷ SN 8. 6. 1872.

¹⁸ SN 6. 7. 1872.

¹⁹ Seznam, ki ga navaja Drnovšek, Grasselli na str. 417–418, se gotovo nanaša na pravila delniških društev, ki so služila za vzorec pri sestavljanju pravil Ljubljanske občne banke.

²⁰ Arhiv SRS, fond deželne vlade v Ljubljani, reg. fasc. 34-12, spis 3831/1873.

²¹ SN 7. 3. 1873.

²² Arhiv SRS, fond deželne vlade, fasc.

²³ SN 30. 5. 1873.

gativnem odloku ministrstva takoj poročal. Sporočili so, da minister Lasser banke, ki so jo mislili ustanoviti nacionalno-klerikalno nastrojeni Slovenci, ni dovolil zaradi kraha itd.²⁴ K vsemu temu naj sporočimo le še podatek, da je leta 1873 v Cislajtaniji začelo delovati najmanj 18 bank.

Zusammenfassung

DER VERSUCH DER GRÜNDUNG EINER SLOWENISCHEN ALLGEMEINEN BANK IN LJUBLJANA (LAIBACH) 1872

Stane Granda

Der Verfasser behandelt den Versuch eines Teiles der einheimischen Kaufleute und anderen Unternehmer, gemeinsam und mit Hilfe slowenischer Politiker eine Bank in Form einer Aktiengesellschaft zu gründen. Sie sollte das gesamte verfügbare Kapital vereinen. Mit der Zeit sollte sie eine führende Rolle in dem gesamten von Slowenen besiedelten Raum übernehmen. Sie sollte ihre Tätigkeit auch auf andere österreichische und ungarische Länder erweitern. Die Entstehung der Bank wurde nicht durch das »Gründungsfieber« bedingt, das jedoch beeinflusste die Form der Gesellschaft. Es bestand nämlich ein wirtschaftlicher Bedarf an einer Bank, und auch das verfügbare Kapital war nicht so gering. Im Mai 1872 kam es zur Gründungssitzung, wobei ein Organisationsausschuß gewählt wurde und die Grundsätze festgelegt wurden. Das Aktienkapital sollte 2 Millionen Gulden betragen und in Form von Aktien zu je 200 Gulden gesammelt werden. Der Ausschuß, mit dem damals wahrscheinlich reichsten Slowenen, dem Triester Kaufmann Josip Gruden auf der einen Seite, und dem politischen Führer der Slowenen, dem »Vater des slowenischen Volkes« Dr. Janez Bleiweis, auf der anderen Seite, reichte den ersten Gründungsantrag am 1. August 1872 ein. Nach anderthalb Monaten kam eine Antwort aus Wien, die eine Veränderung und Ergänzung der Statuten der Bank forderte. Ein neuer Antrag wurde am 11. Dezember eingereicht. Eine Antwort erfolgte erst in der zweiten Hälfte Mai 1873, also schon nach dem Wiener Börsenkrach. Allem Anschein nach hatte das Ministerium Auersperg-Lasser aus politischen Gründen nicht die Absicht, die Gründung der Bank zu genehmigen, und ließ deshalb auf die Antwort warten. Der Börsenkrach brachte dann Argumente, denen niemand einen politischen Charakter nachsagen konnte.

ZGODOVINA LJUBLJANE

zbornik s posvetovanja o zgodovini Ljubljane, ki je bilo v Ljubljani 16. in 17. novembra 1983. Zbornik v obsegu 595 strani je uredil prof. dr. Ferdo Gestrin, v njem pa objavlja 48 avtorjev, ki v svojih razpravah obravnavajo preteklost Ljubljane od najstarejših časov do sodobnih dni. Knjigo sta izdaja »Kronika«, časopis za slovensko krajevno zgodovino in Zgodovinsko društvo Ljubljana. V prosti prodaji stane 1600 din, v Zgodovinskem arhivu Ljubljana (Mestni trg 27) in na Oddelku za zgodovino filozofske fakultete (Aškerčeva 12) pa jo je mogoče dobiti za 1100 din.

²⁴ Laibacher Tagblatt 30. 5. 1873.